

Tasviriy san'at o'qitish metodikasi

Abdullayev Almardon Xaydarovich

QDU Dotsenti

QDU Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi yo'nalishi talabasi

Muxtorova Sarvinozxon Jamolidin qizi

Annatatsiya: Go'zal san'atni o'qitish noyob va ijodkor jarayon bo'lib, u shaxslarga o'z ijodiy qobiliyatlarini tadqiq qilish va o'z fikrlarini turli o'rtalar orqali ifodalash imkonini beradi. Ushbu maqolada tasviriy san'atni o'qitish metodikasini muhokama qilamiz, ijodiy o'sish va taraqqiyotni shakllantirishga yordam beruvchi asosiy yo'nalishlarni yoritib boramiz.

Kalit so'zlar: Mahoratni rivojlantirish, Go'zal san'at, ko'rish qobiliyati, shakllantiruvchi, shakllantirish, Texnologiya integratsiyasi.

1. Mahoratni rivojlantirish: Tasviriy san'at ta'limi fundamental ko'nikmalarning mustahkam poydevoridan boshlanadi. Chizmachilik, kompozitsiya, rangtasvir nazariyasi, perspektiva kabi texnikalar badiiy ifodaning qurilish bloklarini tashkil etadi. O'qituvchilar namoyishlar, mashqlar va amaliy mashg'ulotlar orqali mahoratni rivojlantirishni osonlashtiradilar, bu esa o'quvchilarga texnik malakasini rivojlantirishga imkon beradi.

2. Kuzatish va tasviriy idrok. Go'zal san'atni o'qitishning muhim yo'nalishi o'quvchilarning kuzatish ko'nikmalarini va dunyoni diqqat bilan ko'rish qobiliyatini rivojlantirishdir. O'qituvchilar o'quvchilarni o'z atrofini diqqat bilan kuzatishga undaydilar, detallarga, yorug'likka, soyaga, shaklga e'tibor beradilar. Bu esa o'quvchilarga o'z sub'ektlarini to'g'ri ifodalash va ko'rish idrokini chuqurroq tushunishni shakllantirish imkonini beradi.

3. Creative Exploration: Go'zal san'at ta'limi ijodiy izlanishlar va tajribalarni rag'batlantirishi kerak. O'quvchilar tanqidiy fikrlashga, xavf-xatarni qo'lga kiritishga, turli ijodiy texnika va uslublarni tadqiq etishga rag'batlantiriladi. O'qituvchilar o'z-o'zini ifoda etishni shakllantiruvchi qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratadilar, bu esa o'quvchilarda o'ziga xos badiiy ovozlarni shakllantirish imkonini beradi.

4. San'at tarixi va kontsepsiyasi. San'at tarixini o'rganish, madaniy-tarixiy kontsepsiyani tushunish tasviriy san'at o'quv dasturining ajralmas qismidir. O'qituvchilar o'quvchilarni muhim badiiy harakatlar, rassomlar va uslublar bilan tanishtiradilar, ularning kengroq nuqtai nazarga ega bo'lishlariga yordam beradilar. Ushbu bilim o'quvchilarni ilhomlantiradi va ularga ma'lumotli ijodiy tanlovlar o'tkazishga yordam beradi.

Tanqid 6. va teskari aloqa: Talabalarning ijodiy o'sishida konstruktiv tanqid va fikr-mulohazalar juda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchilar texnika, kontsepsiya va ijro etish bo'yicha fikr-mulohazalarni taqdim etadilar, shuningdek, tengdoshlar tanqidiga ham yordam beradilar. Bu esa talabalar turli nuqtai nazarlar asosida o'z ishlarini baholashlari va takomillashtirishlari mumkin bo'lgan hamkorlikdagi o'quv muhitini shakllantiradi.

7. Texnologiya integratsiyasi: Texnologiyaning go'zal san'at ta'limiga integratsiyasi qidiruv va ifodaning yangi yo'llarini ta'minlashga imkon beradi. O'qituvchilar raqamli vositalar va dasturiy ta'minotni o'quv dasturiga kiritadilar, o'quvchilarga raqamli san'at, multimedia loyihalari va interaktiv inshootlar bo'yicha tajriba o'tkazish imkoniyatlarini beradilar.

8. Ko'rgazmalar va jamoatchilik bilan shug'ullanish: Talabalar ijodiy ishlarini ko'rgazmalar va jamoatchilik bilan shug'ullanish orqali namoyish etish go'zal san'atni o'qitishning muhim jihati hisoblanadi. Bu talabalarga ta'sir o'tkazish, ishonchni mustahkamlash va ijodiy sa'y-harakatlari uchun e'tirofga sazovor bo'lish imkonini beradi. O'qituvchilar o'quvchilarga o'z ishlarini ko'rsatish va katta san'at jamoasi bilan shug'ullanish uchun imkoniyatlarni faol izlaydilar.

Olimlarimizdan biri «Tasvirlash bu kuzatish, yaratish, ixtiro qilish demakdir», deb bejiz aytmagan. Tasviriy san'at o'qituvchisi qalam tasvirdan quyidagilarni bilish talab qilinadi:

- grafika san'ati haqida nazariy ma'lumotlar;
- qalam tasvirda ishlatiladigan materiallar, ularni tayyorlash qoidalari va yo'l-riqlari;
- naturadan qalam tasvirda rasm ishlashning asoslari;
- tasvir qurish qalam tasvirda perspektiv qisqarish qonuniyatlari borasidagi bilim va nazariy tushunchalar;
- qalam da bajarilayotgan tasvirning kompozitsiya yechimi;
- qalamtasvirdagi ishni nihoyasiga yetkazish tajribasi va malakasi;
- qalamtasvirda qalam bilan bajarilgan ishga shakl berish yo'llari va uslublari kabi bir qator maqsad va vazifalari mavjud. Bundan tashqari yuqoridagi ko'rsatilgan talab va qonun-qoida asoslarini mukammal o'zlashtirganda tasviriy san'at o'qituvchilari oddiy geometrik shakllardan tortib, harakatdagi odam, hayvonlar hamda tabiatning turli ko'rinishlarigacha bo'lgan jarayonlarni qalam tasvirda bajara olishi kerak. Bundan tashqari kitob, gazeta, jurnal bezash, muqovalash va boshqa grafik ishlarni bajara olish malakalarini bilishlari lozim. «Qalam tasvir bu rangtasvir, haykaltaroshlik, me'morchilikning eng yuqori nuqtasi va barcha fanlarning ildizi va manbayidir». Ushbu so'zlar 500 yil oldin buyuk Mikelandjelo Buanorotti tomonidan aytilganiga qaramasdan, hozir ham o'z qimmatini yo'qotmagan va isbotini topmoqda. Qalamtasvir — tasviriy san'at asosi. Tasviriy san'atning barcha turlarining asosi qalamtasvir hisoblanadi. XVIII asrdan boshlab «qalamtasvir» chiziqlar yordamida obraz yaratish sifatida tasvirni belgilovchi atama hisoblanib, barcha san'at turlaridagi buyumning shakli, o'lchami, tuzilishi va xarakterini belgilab beruvchi muhim xususiyatlari bilan tanishtiradi. Qalam tasvir tasvirlashning xususiyatlari shartli ravishda bir necha turlarga bo'linadi. Qalam tasvirning tasvirlash vositalari ishlatilishi bo'yicha chiziqli va

tusli bo‘ladi. Chiziqli rasm qoida bo‘yicha och, yengil va umumlashtirilgan bo‘ladi. Chiziqlar orqali badiiy obraz yaratiladi, jadvallar, shartli chizmalar, sinf taxtasidagi tasvirlar shular jumlasidandir. Tusli tasvirlar muhitdagi buyumning hajmliligi, yorug‘ligi, fakturasi va fazoviy munosabatlarini to‘liq ta’rifini beradi. Bunday rasmlar yorug‘-soyali va tusli, deb ataladi. Ayrim buyumlar sharpasi va tashqi ko‘rinishi orqali xarakterlidir. Shuning uchun bunday ko‘rinishdagi tasvirlashda ayrim holda tusli tasvirning oddiy turi tanlanadi, bu siluet deb nomlanadi, ya’ni bir xil tekis tus bilan qoplanib, tashqi ko‘rinish chizig‘i orqali bajariladigan tasvir¹

Xulosa qilib shuni ta’kidlash kerakki, tasviriy san’atni o’qitish metodikasi mahoratni rivojlantirish, ijodiy izlanish, san’at tarixi, tanqid va fikr-mulohazalar, texnologiyalarni birlashtirish va jamoatchilik bilan shug‘ullanishni o’z ichiga olgan muvozanatli yondashuvni o’z ichiga oladi. Ushbu yo’nalishlarni o’z ichiga olgan holda, o’qituvchilar ijodiy o’sishni tarbiyalaydigan, individual ifodani o’stiradigan va san’atga umrbod minnatdorchilikni shakllantiradigan puxta va dinamik o’quv muhitini yaratishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ravshanbekovich, Mamatkulov Rashidbek. "THE IMPORTANCE AND PLACE OF BAHODIR JALOLOV'S WORK IN THE DEVELOPMENT OF MAJOR COLOR PICTURES OF UZBEKISTAN." Archive of Conferences. 2021.
2. Ravshanbekovich, Mamatkulov Rashidbek. "IMPORTANCE OF FINE ARTS IN GENERAL SECONDARY SCHOOLS." Web of Scientist: International Scientific Research Journal 3.10 (2022): 1008-1013.
3. Ravshanbekovich, Mamatkulov Rashidbek. "Importance and place of Bahodir Jalolov's work in the development of Uzbekistan's majestic color image." Texas Journal of Multidisciplinary Studies 2 (2021): 173-174.
4. Mamatkulov, Rashidbek Ravshanbekovich. "Intuitive Metaphysical Insights In The Works Of The Painter Bakhodir Jalalov." The American Journal of Social Science (2021).
5. Inatillo o‘g‘li, Butaev Javlon, and Gafurova Umida Fatikhovna. "ACTUAL ANALYSIS OF UZBEKISTAN’S STOCK MARKET: PROBLEM, SOLUTION AND SUGGESTIONS." American Journal of Business Management, Economics and Banking 10 (2023): 53-59.
6. Rovshanbekovich, Mamatkulov Rashidbek. "AMIR TIMUR AND THE TIMURID PERIOD LITERARY ENVIRONMENT AND SOME ASPECTS OF THE FINE ARTS ARE IN HISTORICAL SOURCES." E Conference Zone. 2023.
7. Ravshanbekovich, Mamatkulov Rashidbek. "SPATIAL CAPACITY REQUIREMENTS OF THE COMPOSITION." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 10.11 (2022): 816-823.
8. Ravshanbekovich, Mamatkulov Rashidbek. "DIDACTIC PRINCIPLES IN FINE ART TEACHING AND FACTORS OF USING THE

¹ ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES VOLUME 1 | ISSUE 3 | 2020 ISSN: 2181-1385 Scientific Journal
Impact Factor (SJIF) 2020: 4.804